

HACI MURAT

YAYIN NO: 522

HACI MURAT
Lev Tolstoy

© Bilge Kùltür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım: Ekim 2012
2. Basım: Ekim 2016

ISBN: 978 - 605 - 5261 - 22 - 1

Yayın Yönetmeni: *Ümit Derinöz*
Yayına Hazırlayan: *Nurten Hatırnaz*
Sayfa Düzeni: *Nurel Naycı*

Baskı: *Alemdar Ofset*
Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 29-30 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 544 23 09

Kapak Baskı: *Azra Matbaacılık*
Cilt: *Çevik Matbaacılık*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 1 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx) Faks: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

HACI MURAT

LEV TOLSTOY

Rusçadan Çeviren
Beyza Altay

GİRİŞ

Kırlardan geçerek eve dönüyordum. Yazın tam ortasıydı. Çayırların otu biçilmiş, hemen ardından çavdar biçimine hazırlanıyordu.

Yılın bu zamanında birbirinden güzel çiçekler açar: Kırmızı, beyaz, pembe, mis kokulu, yumuşacık tüylü yapraklı yoncalar, küstah koyungözleri, çürüğümsü hoş kokularıyla ortası parlak sarı, süt beyazı yapraklı “seviyor-sevmiyor”lar, bal kokulu sarı kır çiçekleri, laleyi andıran morlu, beyazlı, uzun çan çiçekleri, yerlerde sürünen bezelye çiçekleri, sarı, kırmızı, pembe, mor, uyumlu uyuzotları, pembe tüylü mis kokulu sinirotları, yeni açtığında güneş altında açık mavi; solmak üzereyken akşam vakti kırmızıya çalan lacivert peygamber çiçekleri, hemencecik solan, badem kokulu narin yabanketenleri...

Değişik çiçeklerden kocaman bir buket yapmış, eve dönerken yol kenarındaki hendekte, bizde “tatar” da denen büyüleyici kırmızı, kocaman açmış bir devedikeni gördüm. Orakçılar onun çevresindeki otları özenle biçerler, çiçeği kazara biçtiklerinde ise ellerine batmasın diye ot yığınının içinden hemen çıkarıp atarlar. Birden onu koparıp buketimin ortasına koymak geldi içimden. Hendeğe indim, çiçeğin ortasına iğnesini geçirmiş tatlı ve tembel bir uykuya dalmış tüylü yaban arısını kovalayıp çiçeği koparmaya çalıştım. Ama bunu yapabilmek için hayli zorlandım. Elimi

mendille sarmış olmama karşın, dalın dikenleri elimi delik deşik etmişti. Dikenleri öylesine sertti ki, sapını tel ayrıncaya kadar beş dakika uğraştım. Sonunda çiçeği kopardığımda sapı püskül püskül olmuştu, çiçeği eski tazeliğini de güzelliğini de yitirmişti. Ayrıca bu kaba, çirkin hâliyle zarif çiçeklerden oluşan buketime hiç de yakışmamıştı. Dalında öylesine güzel duran çiçeği boş yere kopardığım için üzüldüm, çıkarıp attım onu buketimden. Onu koparmak için harcadığım çabayı düşünerek, “Ne harikulade bir yaşam enerjisi, direnci var” diye geçirdim içimden. “Nasıl da kendini savundu, yaşamak için savaştı.”

Eve giden yol yeni sürülmüştü ama ekilmemiş, nadaşa bırakılmış tarlaların arasından geçiyordu. Tozlu toprak yol boyunca yürüyordum. Nadaşa bırakılmış tarla bir çiftlik sahibinindi. Tarla öylesine büyüktü ki, yolun iki yanından ilerideki dağa kadar düzgün saban izleriyle çizgi çizgi uzanan kara topraktan başka hiçbir şey görünmüyordu. Toprak çok iyi sürülmüştü. Tarla boyunca ne bir bitki ne de bir ot göze çarpıyordu. Her yer kapkara topraktı. Bu ölü siyah tarlada elimde olmadan, canlı bir şeyler ararken, “Nasıl da acımasız, kalpsiz bir varlık şu insanoğlu... Kendi hayatını devam ettirebilmek için ne çok hayvanı, bitkiyi yok ediyor” diye düşünüyordum. Önümde, yolun sağında küçük bir çalılık vardı. Yaklaştığımda gereksiz yere koparıp attığım “tatar”dan burada da olduğunu gördüm.

“Tatar” çalısı üç sürgün vermişti. Biri koparılmıştı, kesik bir el gibi sallanıyordu. Öteki iki dalın ikisinde de birer çiçek vardı. Bir zamanlar kırmızı olan bu çiçekler şimdi kararmıştı. Dalların biri kırıktı. Kırık dal kirli çiçeğiyle birlikte yere doğru sarkmıştı. Öteki çamura bulanmış olmasına karşın, hâlâ dimdik duruyordu. Üzerinden bir araba tekerleğinin geçtiği belliydi. Dalın biraz eğik durması bundandı ama yine de ayakta duruyordu işte. Sanki vücudundan bir parça koparmışlar, içini dışına çıkarmışlar, ellerini kırıp

gözlerini oymuşlardı. Ama yine de etrafındaki tüm kardeşlerini katleden insana boyun eğmiyor, dimdik duruyordu.

“Bu nasıl bir güç!” diye geçirdim içimden. Milyonlarca otu yok edip zafer kazanan insan bir bu çiçeğe boyun eğdirmiyordu.

Ve o anda bir bölümüne tanık olduğum, bir bölümünü yaşayanlardan dinlediğim, bir bölümünü de hayal ettiğim eski bir Kafkas öyküsünü hatırladım. Belleğimde kaldığı ve hayalimde canlandırdığım kadarıyla öykü şöyleydi...

BİRİNCİ BÖLÜM

1851 yılının sonlarıydı.

Soğuk bir kasım akşamı Hacı Murat, her yanı tezek kokusu ve dumanyıyla kaplı, huzur nedir bilmeyen Çeçen avulu¹ Mahket'e girdi.

Müezzinin gergin sesi yeni kesilmişti. Tezek dumanının ve kokusunun sindiği temiz dağ havasında avulun arı peteği gibi daracık, birbirine bitişik toprak damlı evlerinden yükselen inek böğürtüleri, koyun melemeleri arasından tartışan erkeklerin gırtlaktan konuşmaları, aşağıdaki çeşme başından gelen kadın ve çocuk sesleri açık seçik duyuluyordu.

Bir zamanlar yanında iyi at binen onlarca müridinin eşliğinde, kendi sancağı olmadan bir yere gitmeyen, yiğitliğiyle ünlü Hacı Murat, Şamil'in naibiydi. Oysa şimdi altından tüfeğinin belli olduğu bir başlık ve kepeneye sarınmış, fark edilmemeye çalışıp, yolda karşısına çıkan köylüleri simsiyah gözleriyle dikkatle süzerek yanında yalnızca bir müridiyle birlikte dolaşıyordu.

Hacı Murat, avula girince köy meydanına giden yola değil, sola doğru uzanan dar yola saptı. Yamaca bir çukur açılarak yapılmış toprak damlı bir eve yaklaşınca durup çevresine bakındı.

1 avul: Kafkasya'da köy (ç.n.).

Evin önündeki sundurmanın altında kimsecikler yoktu. Çatıda ise yeni sıvanmış toprak bacanın dibinde gocuğuna sarınmış biri yatıyordu. Hacı Murat, çatıda yatan adamı kırbacının sapıyla hafifçe dürtüp dilini şaklattı. Gocuğun altından takkeli, uzun yıllar giymekten parlamış, lime lime olmuş beşmetiyle² bir ihtiyar çıktı.

İhtiyar, kan çanağına dönmüş kirpiksiz, çapaklı gözlemini açabilmek için kırpıştırıp duruyordu. Hacı Murat, “Selamünaleyküm” dedi.

Hacı Murat’ı tanıyan ihtiyar, dişsiz ağzıyla gülümseyerek “Aleykümselam” dedi. Zayıf bacaklarının üzerinde doğrulup bacanın yanında duran tahta topuklu ayakkabılarını giymeye çalıştı. Ayakkabılarını giyince hiç acele etmeden, buruşuk gocuğunu kollarına geçirdi ve dama dayalı merdivenden geri geri inmeye başladı. Giyinirken de, merdivenlerden inerken de güneşte yanmış incecik, buruşuk boynunun üzerinde başı sallanıyor, dişsiz ağzıyla durmadan bir şeyler mırıldanıyordu. Aşağı inince konukseverlikle Hacı Murat’ın atının yularını ve sağ üzengisini tuttu. Ama Hacı Murat’ın müridi hemen atından atlayıp ihtiyarı uzaklaştırdı ve onun yapmak istediğini kendi yaptı.

Hacı Murat attan indi, hafifçe aksayarak sundurmanın altına geçti. Tam eve girerken kapıdan on beş yaşlarında bir çocuk fırladı. Üzüm karası parlak gözleriyle gelenlere şaşkınlıkla baktı.

– Camiye koş, babanı çağır, dedi ihtiyar.

Hacı Murat’ın önüne geçip evin hafiften gıcırdayan kapısını açtı. Hacı Murat içeri girdiği anda sarı gömleğinin üstüne kırmızı beşmet giymiş mavi şalvarlı, pek genç sayılmayacak, zayıfça bir kadın elinde yastıklarla odaların birinden çıktı.

– Safalar getirmişsin, dedi.

2 beşmet: Tatarların ve Kafkasya’da yaşayan halkların giydiği yarım kaftan (ç.n.).

İki büklüm eğilerek yastıkları konuğun oturması için duvarın dibine dizmeye başladı.

Hacı Murat,

– Allah oğullarına uzun ömür versin, dedi.

Kepeğini, tüfeğini, şapkasını çıkarıp ihtiyara verdi.

Yaşlı adam, tüfeği, şapkayı dümdüz sıvalı badanalı duvarda asılı büyük, parlak iki leğenin arasındaki ev sahibinin tüfeğinin yanına dikkatlice astı.

Hacı Murat belindeki tabancayı düzeltilti, kadının yerleştirdiği yastıklara, kaftanının önünü kapatarak oturdu. İhtiyar da onun karşısına oturdu. Gözlerini kapattı, tertemiz ellerini açıp havaya kaldırdı. Hacı Murat da onun yaptığı yaptı. Dua okuyup ikisi de elleri sakallarında birleşecek şekilde yüzlerini sıvazladılar.

Hacı Murat,

– *Habar* yok mu? diye sordu³.

Yaşlı adam, cansız kırmızı gözlerini Hacı Murat'ın göğsüne dikip yüzüne bakmadan,

– *Habar* yok, dedi. Ben arı kovanlığında kalıyorum. Bugün oğlumu ziyarete geldim. Haber olup olmadığını o bilir.

Hacı Murat, yaşlı adamın durumu bildiğini, ama bunu onunla konuşmak istemediğini anlamıştı. Başını hafifçe sallayıp soru sormayı bıraktı.

İhtiyar,

– İyi haber yok, dedi. Tavşanlar kartalları nasıl defedecelerini planlıyorlar. Ama kartallar hepsini teker teker yakıyor. (Öfke, kin dolu bir fıslıtyla ekledi.) Geçen hafta Rus köpekleri Miçitski'lerin samanlığını yaktı.

Hacı Murat'ın müridi tıpkı mürşidi gibi toprak zeminde büyük ama hafif adımlar atarak eve girdi. Üzerinde yalnızca hançer ve tabancasını bırakıp kepeğini, tüfeğini, şapkasını çıkardı, Hacı Murat'ın silahının asılı olduğu çiviye astı.

3 Orijinal metinde de böyle (ç.n.).

Yaşlı adam, içeri gireni göstererek sordu:

– Bu kim?

Hacı Murat,

– Müridim, adı Eldar, dedi.

– Tamam, dedi yaşlı adam. Eldar'a Hacı Murat'ın yanında yere serili keçede oturması için yer gösterdi.

Eldar bağdaş kurup oturdu. Sesini çıkarmadan, güzel koyun gözlerini ihtiyarın yüzüne dikti. Geçen hafta köy gençlerinin iki asker yakaladığını anlatıyordu ihtiyar. Birini öldürmüş, ötekini Vedeno'ya, Şamil'e göndermişlerdi. Hacı Murat, onu sık sık kapıya bakıp dışarıdan gelen seslere kulak kabartarak dalgın dalgın dinliyordu. Evin önündeki sundurmadan ayak sesleri geldi, kapı gıcırdadı ve ev sahibi içeri girdi.

Ev sahibi Sado kısa sakallı, uzun burunlu kırk yaşlarında biriydi. Onu çağırmak için camiye gelen ve onunla birlikte eve gelip kapının yanına oturan on beş yaşlarındaki oğlunun gözleri gibi kapkaraydı gözleri, ancak onunkiler kadar parlak değildi.

Ev sahibi, tahta çarıklarını kapının dışına çıkardı, eski, yıpranmış kalpağını uzun zamandır tıraş olmadığı için siyah saçlarının kapladığı ensesine doğru geri itti ve hemen Hacı Murat'ın önünde yere çömeldi.

Yaşlı adamın yaptığı gibi gözlerini kapayıp ellerini havaya kaldırdı, dua edip elleriyle yüzünü sıvazladı ve ancak ondan sonra konuşmaya başladı. Hacı Murat'ın ölü ya da diri yakalanması için Şamil'in emir verdiğini, gönderdiği adamların dün köyden ayrıldıklarını, halkın Şamil'in emirlerine karşı çıkmaktan korktuğunu, bu yüzden dikkatli olmak gerektiğini söyledi.

Sado,

– Sen bu evin konuşusun, dedi. Ben hayatta olduğum sürece bu evde kimse sana bir şey yapamaz. Ama ya dışarıda? Bunu düşünmek zorundayız.